

УДК 37.014.53

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-2\(7\)-119-128](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-2(7)-119-128)

Андрощук Ірина Василівна доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва, Хмельницький національний університет, вул. Інститутська, 11, м. Хмельницький, 29016, <https://orcid.org/0000-0002-8054-5574>

ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧІСТЬ: СУТНІСТЬ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА

Анотація. У статті висвітлено проблему педагогічної творчості. Зазначено, що творчість виступає дієвим засобом самореалізації педагога у професійній діяльності, його професійного зростання та удосконалення. Уточнено сутність поняття «творча особистість», яке визначають як суб'єкта інтеграції творчих соціальних відносин та творчої діяльності, якій притаманні розвинені творчі якості, що забезпечують створення суспільно значущих, нових результатів; особистість, що реалізує творчі процеси мислення і діяльності, результатом яких є створення нового, того, що не відображено у вихідних умовах. За результатами аналізу наукової літератури виокремлено особливості педагогічної творчості: активність всіх учасників освітнього процесу, творче збагачення особистості на всіх етапах освітнього процесу; конструктивна взаємодія й обмін життєвим досвідом, знаннями з подальшою можливістю самореалізації особистості; багатоваріантність та альтернативність у вирішенні освітніх завдань; створення ситуації успіху, задоволеність освітнім процесом всіх його учасників. Зазначено, що для успішного формування творчої особистості майбутнього педагога доцільно враховувати такі параметри: інтерес до педагогічного процесу, чутливість до педагогічних проблем й оперативність щодо їх вирішення, що забезпечує розвиток науково-педагогічного стилю мислення; широту кругозору та вміння узагальнювати, що відображаються у мисленневих діях й сприяють розв'язанню педагогічних завдань. Наголошено на важливості врахування чинників перетворення педагогічної діяльності у творчу, зокрема: усвідомлення себе як учасника творчої педагогічної взаємодії; розуміння сутності та значення педагогічної творчості в освітньому процесі; усвідомлення себе як творчої особистості, здатної до нестандартних рішень. Відмічено, що творчість є важливою складовою освітнього процесу, показником високого рівня педагогічної майстерності і проявляється у різних видах діяльності викладача: навчальній, методичній, виховній, науково-дослідницькій, що потребує пізнавальної активності викладача.

Ключові слова: творчість, творча особистість, педагогічна творчість, показники, викладач, освітній процес.

Androshchuk Iryna Vasylivna Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor, Head of the Department of Technological and Professional Education and Decorative Arts, Khmelnytskyi National University, Instytut's'ka St., 11, Khmelnytskyi, 29016, <https://orcid.org/0000-0002-8054-5574>

PEDAGOGICAL CREATIVITY: ITS ESSENCE AND CHARACTERISTICS

Abstract. The article deals with the problem of pedagogical creativity. Creativity is shown as an effective tool of teachers' professional self-realization, professional growth and development. The concept of "creative personality" is defined as a) an actor in the integration of creative social relations and creative activity, which is characterized by well-developed creative qualities leading to new, socially significant results; b) an individual who directs his or her thinking and activity at creating something new, that is not reflected in the original conditions. A detailed analysis of relevant scientific sources allows identifying the characteristics of pedagogical creativity (involvement of all actors in the educational process; creative personal development at all stages of the educational process; constructive interaction and exchange of life experience and knowledge leading to self-realization; multiple alternatives in solving educational problems; success in new situations; satisfaction on the learning process). The following parameters are crucial to ensure creative development of future teachers: interest in the pedagogical process; sensitivity to pedagogical problems and efficiency in solving them due to a scientific-pedagogical style of thinking; erudition and generalization ability, reflected in thinking initiatives and contributing to solving pedagogical problems. Emphasis is also placed on the factors in transforming pedagogical activity into creative activity: recognizing oneself as a participant in creative pedagogical interaction; understanding the essence and importance of pedagogical creativity in the educational process; seeing oneself as a creative person capable of non-standard solutions. The article concludes that creativity is an important component of the educational process, which indicates high levels of pedagogical skills. It is manifested in various (instructional, methodical, educational, cognitive, research-based) activities of teachers.

Keywords: creativity, creative personality, pedagogical creativity, indicators, teacher, educational process.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції в галузі освіти потребують підготовки творчого, ініціативного викладача, здатного критично мислити й приймати рішення в нестандартних ситуаціях, з високим рівнем пізнавальної активності та педагогічної майстерності. Викладач має бути готовим до впровадження інновацій в освітній процес, використання передового педагогічного досвіду, розвивального потенціалу освітнього середовища на засадах конструктивної взаємодії. Саме творчість виступає дієвим засобом вирішення означених завдань та сприяє самореалізації педагога у професійній

діяльності, його професійному зростанню та удосконаленню. Лише творчий педагог здатний забезпечити розвиток творчої особистості своїх вихованців з врахуванням її індивідуальних особливостей, підготовку майбутнього фахівця, здатного до знаходження творчих рішень у вирішенні професійних завдань. В контексті цього постає необхідність у з'ясуванні сутності поняття «педагогічна творчість» та визначенні основних підходів щодо показників педагогічної творчості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема творчості є предметом вивчення багатьох науковців та дослідників. Для її висвітлення і характеристики поняття «педагогічна творчість» потрібно проаналізувати такі базові категорії як «творчість» та «творча особистість». Психолого-педагогічним й філософським аспектам розвитку творчої особистості присвячені праці Б. Ананьєва, В. Андрєєва, Р. Грановської, В. Моляко, М. Поташник, В. Рибалка, Н. Тализіної; різні аспекти творчої діяльності педагога висвітлені в працях О. Абдуліної, О. Вознюка, Н. Кічук, Л. Кондрашової, Л. Лузіної, Н. Сегеди, С. Сисоевої та інших; взаємозалежність педагогічної творчості з педагогічної майстерністю приділена увага у працях О. Антонової, І. Зязюна, Н. Тарасович та ін. Характеризуючи творчість як визначальний чинник педагогічної діяльності, Л. Лузіна наголошує на важливості підготовки у закладах вищої освіти творчого педагога, якому притаманні особливості творчої особистості, специфічне ставлення до педагогічної діяльності як творчого процесу [6]. На думку М. Нікандрова педагогічна творчість інтегрує в собі творчу діяльність викладача та творчу діяльність його учнів у тісній взаємодії, що обумовлює їх розвиток і саморозвиток. Адже саме від рівня його професійної компетентності, здатності до знаходження творчих рішень або відповідей на чітко визначені конкретні та абстрактні проблеми на основі ідентифікації та застосування даних залежить ефективність освітнього процесу. Творчий розвиток учасників педагогічної взаємодії, успішність підготовки майбутніх фахівців. Загалом науковці й дослідники сходяться на тому, що педагогічна творчість є однією з категорій педагогіки творчості, яка забезпечує реалізацію особистісно орієнтованого підходу у педагогічній взаємодії. Саме забезпечення конструктивної взаємодії в освітньому процесі на засадах творчого партнерства, співпраці обумовлює актуальність означеної проблеми.

Мета статті полягає в характеристиці поняття «педагогічна творчість» та визначенні основних підходів щодо показників педагогічної творчості.

Методологічну основу статті становлять загальнонаукові методи, зокрема аналіз, синтез, узагальнення та систематизація, що дали змогу вивчити та схарактеризувати сутність поняття «педагогічна творчість», виокремити основні показники педагогічної творчості, сформулювати загальні висновки.

Виклад основного матеріалу. Характеризуючи поняття «педагогічна творчість», перш за все мають на увазі творчу особистість педагога, яка творчо реалізує завдання професійної діяльності. Дослідження психологічних особливостей творчої особистості, вивчення її індивідуальних характеристик й

соціальних аспектів розвитку уможлиблюють виокремлення структури та рівня сформованості творчих здібностей, особливостей їх проявів. І це закономірно, адже цілісний і системний розвиток творчої особистості можливий лише за умови чіткого уявлення про природу творчості. На думку С. Сисоевої важливим чинником творчої особистості є наявність соціального аспекту. Це обумовлено тим, що особистість є системною якістю індивіду, а творча особистість є підсистемою особистості, яка характеризується сукупністю творчих проявів й забезпечує успіх у творчій діяльності. Відповідно на формування творчої особистості значною мірою впливають соціальні закономірності, що відображають історичні умови суспільного розвитку й становлення творчої особистості у відповідних умовах. Не менш важливим є врахування того, що творча особистість формується лише у творчій діяльності та передбачає соціальне включення у суспільні відносини. Саме тому формування та розвиток творчої особистості доцільно розглядати з позиції історичного розвитку людства, враховуючи закони розвитку суспільства [9, С. 26-27].

У цьому аспекті особливої актуальності набуває визначення показників творчої особистості педагога, яка дають змогу цілісно схарактеризувати творчість. О. Губенко [4] та Л. Дорфман [5] до показників творчості відносять:

- здатність до емпатії (творчий процес обов'язково передбачає здатність розуміти точку зору іншої людини, її ціннісні орієнтації, потреби);
- вміння дистанціюватися від ситуації (вміння виходити за межі, норми й встановлені правила щодо вирішення тих чи інших завдань, не використовувати шаблонні рішення);
- активність особистості (творчість характеризується різними аспектами діяльності особистості й не може бути притаманна лише окремому напрямку, тобто творчість є багатовимірним поняттям);
- здатність до висування гіпотез (творчі особистості здатні встановлювати взаємозв'язки між різними явищами та процесами, базуючись на гіпотетичному сприйнятті оточуючого світу);
- підвищена чутливість та імпульсивність; підвищена емоційність.

Я. Пономарьов виокремлює такі творчі якості особистості: надзвичайна напруженість, висока вразливість, інтуїція, фантазія, цілісність сприйняття, відхилення від шаблонного мислення, оригінальність, працездатність, висока самоорганізація та ін. Основними рисами творчої особистості на думку О. Лука є імпульсивність, готовність до ризику, пізнавальна активність, незалежність суджень, критичність суджень та ін. Не менш важливими показниками творчої особистості, як зазначає З. Петросинський, є гнучкість розуму, незалежність суджень, вміння бачити проблему, захоплення справою [8; 9].

В контексті цього творчу особистість визначають як суб'єкта інтеграції творчих соціальних відносин та творчої діяльності, якій притаманні розвинені творчі якості, що забезпечують створення суспільно значущих, нових результатів (В. Андреев); особистість, що реалізує творчі процеси мислення і діяльності, результатом яких є створення нового, того, що не відображено у вихідних умовах (Г. Нойнер, В. Калвейт) [9, С. 29-30].

Більшість науковців сходяться на думці, що основним показником творчої особистості є творчі здібності, так як саме вони дають змогу створювати нові й оригінальні продукти діяльності, що обумовлює її результативність. Відмітимо, що творчі здібності є інтегративним поняттям, яке в собі вмщує знання, уміння й навички, що зреалізовані у певному виді діяльності; уяву й мислення, емоції та відчуття. На думку Дх.А. Чамберса провідним показником творчої особистості є інтеграція високого рівня вимогливості з потребою в інтелектуальній праці.

Основою творчої особистості, на думку С. Сисоевої, є креативність, яка детермінується через творчу активність у перетворюючій та пошуковій діяльності [9, С. 49]. Саме креативність, на думку науковців, виступає системоутворювальним компонентом успішної професійної діяльності викладача. Відмітимо, що на сьогодні є різні підходи до трактування поняття «креативність»:

- здібність, що характеризується уміннями швидко й нестандартно вирішувати завдання;
- характеристика, що визначає продуктивність мислення та інтелекту;
- системна якість інтелекту особистості;
- особливість психіки особистості, що забезпечує здатність до продуктивних перетворень в діяльності.

Цікавим фактом є те, що в психології розмежовують поняття «креативна особистість» та «творча особистість». Зокрема креативною називають ту особистість, яка характеризується специфікою когнітивної сфери, внутрішніми передумовами до творчої діяльності, наділена певними особистісними утвореннями, нейрофізичними задатками, які обумовлюють її творчу активність. Тобто її пошукова та перетворювальна діяльність не стимулюється ззовні, а є наслідком внутрішніх чинників. Основними показниками креативності виокремлюють:

- здатність генерування й продукувати ідей;
- здатність визначати та формулювати проблеми;
- гнучкість мислення;
- здатність нестандартно реагувати на проблему;
- здатність аналізувати й синтезувати проблеми;
- здатність до удосконалення.

Творчою називають ту особистість, яка є креативною та внаслідок відповідних зовнішніх впливів, додаткових мотивів було активізовано її творчий потенціал, що забезпечує досягнення творчих результатів у певних видах творчої діяльності.

До основних параметрів педагогічної креативності О. Антонова [1; 2] відносить здатність до здійснення творчого підходу в педагогічній діяльності, безперервного розвитку творчого педагогічного досвіду, проектувати та зреалізовувати творчу стратегію педагогічної діяльності [1, С. 49]. Однак існує й інший підхід, відповідно до якого, педагогічну креативність розглядають з позиції педагогічної спрямованості викладача, що передбачає альтернативність і

гнучкість мислення, уміння вирішувати конкретні педагогічні завдання різними способами, враховуючи особливості освітнього середовища, індивідуальні характеристики учасників педагогічної взаємодії. Враховуючи це, важливо в процесі підготовки майбутніх педагогів формувати у них установку й відношення до педагогічної діяльності як до творчої.

На наше переконання, творчість полягає не лише в здатності педагога створювати об'єктивно нове, тобто те, чого раніше не існувало, а й суб'єктивно нове – те, що існувало раніше, але використовувалося в інших умовах, з іншою метою. Науковцями педагогічна творчість потрактовується як оригінальне та високо ефективне вирішення викладачем освітніх завдань, збагачення теорії та практики виховання й навчання; як модель діяльності, що базується на випереджувальних підходах, інноваційних способах діяльності з урахуванням логіки освітнього процесу й особливостей розвитку творчої особистості [2; 3; 7; 8].

В контексті цього педагогічна творчість, перш за все, є особливим видом педагогічної діяльності що спрямований на формування та розвиток творчих здібностей кожного вихованця та характеризується наявністю певної проблемної ситуації або протиріч; об'єктивними і суб'єктивними умовами для творчості; оригінальністю й новизною самого процесу та його результатів; прогресивністю ідей та їх інноваційним характером; взаємообумовленістю розвитку вихованця і педагога. Відповідно до цього результатом педагогічної творчості можуть бути нові навчальні технології, оригінальне конструювання освітнього процесу, оригінальні виховні ідеї, форми і методи викладання і виховання, нестандартні підходи в управлінні освітнім процесом, що забезпечують творчий розвиток вихованців.

Відмітимо, що педагогічна творчість обумовлює необхідність розвиненого творчого мислення, здатності педагога нестандартно мислити, бачити те, чого не бачать інші; здатності до педагогічної імпровізації; сформованого індивідуального педагогічного стилю; сприятливих умов для творчості. Ці показники не лише характеризують педагогічну творчість, а й лежать в основі самовдосконалення та саморозвитку педагога, розкривають його творчий потенціал через здатність генерувати нові ідеї, проектувати освітній процес з врахуванням передового педагогічного досвіду, інноваційних технологій. Тому педагогічна творчість обов'язково передбачає відкритість викладача до всього нового, альтернативність у пошуку способів найбільш ефективного вирішення завдань освітнього процесу. У наукових працях педагогічна творчість розглядається часто з позиції вирішення педагогічних завдань у динамічних умовах освітнього процесу. Викладач постійно розв'язує типові й нетипові ситуації на різних етапах педагогічної взаємодії, що дає змогу опанувати досвідом творчої педагогічної діяльності.

Значимо, що творча діяльність викладача як і будь-який інший вид діяльності інтегрує у собі:

- безпосередньо сам творчий процес;
- продукт цієї творчої діяльності;

- учасників творчого процесу;
- освітнє середовище, де відбувається творчий процес;
- умови, в яких відбувається творчий процес;
- результат творчої діяльності.

Цікавим є підхід О. Вознюка, який педагогічну творчість розглядає з позиції синергетичної парадигми освіти, яка базується на концепції функціональної асиметрії півкуль. На думку науковця такі поняття як «творчість», «обдарованість» та «інтелект» мають між собою генетичний зв'язок, що реалізується від обдарованості (характеризується функціями правої півкулі головного мозку й емоційно-образним сприйняттям навколишньої дійсності) до інтелектуальності (характеризується функціями лівої півкулі головного мозку й абстрактно-логічним сприйняттям дійсності), від інтелектуальності до творчості (інтеграція функцій правої та лівої півкуль головного мозку) [9, С. 15-16].

За результатами аналізу наукових джерел, можна виокремити такі особливості обдарованості:

- домінуюча роль пізнавальної мотивації;
- творча активність, що характеризується дослідницьким спрямуванням;
- здатність знаходити неординарні, оригінальні способи вирішення завдань;
- здатність до прогнозування [8; 10].

Відмітимо, що обдарованість є своєрідною якісною сукупністю здібностей особистості, які є визначальними для досягнення успіху в тій чи іншій діяльності. Найвищий рівень обдарованості в певній галузі називають талантом, а найвищий рівень вияву творчого потенціалу та здібностей особистості, що дає змогу створювати якісно нові, унікальні результати діяльності в тій чи іншій галузі потрактовують як геніальність [10]. Враховуючи це, можна стверджувати, що творча особистість, зокрема і педагог, в своєму розвитку проходить певні етапи, що визначаються рівнем прояву здібностей, чинниками, які обумовлюють творчу діяльність активністю особистості та ін.

Результати аналізу наукової літератури [2; 3; 4; 7; 8; 9] дають змогу виокремити особливості педагогічної творчості:

- активність всіх учасників освітнього процесу;
- творче збагачення особистості на всіх етапах освітнього процесу;
- конструктивна взаємодія й обмін життєвим досвідом, знаннями з подальшою можливістю самореалізації особистості;
- багатоваріантність та альтернативність у вирішенні освітніх завдань;
- створення ситуації успіху, задоволеність освітнім процесом всіх його учасників.

При цьому особливість педагогічної творчості виявляється також у її спрямованості на розвиток особистості здобувача вищої освіти як активного учасника творчого процесу. Педагогічна творчість сама по собі не виникає, а тому потребує сприятливого освітнього середовища, позитивного емоційно-психологічного клімату. Педагогічна творчість завжди характеризується

прагненням до найвищої результативності своєї діяльності, створенням передового педагогічного досвіду, високим рівнем педагогічної майстерності, високим рівнем загальної культури.

Відмітимо, що для успішного формування творчої особистості майбутнього педагога, доцільно враховувати такі параметри: інтерес здобувача до педагогічного процесу, чутливість до педагогічних проблем й оперативність щодо їх вирішення, що забезпечує розвиток науково-педагогічного стилю мислення; широту кругозору та вміння узагальнювати, що відображаються у мисленнєвих діях й сприяють розв'язанню педагогічних завдань. При цьому важливо враховувати чинники перетворення педагогічної діяльності у творчу, зокрема: усвідомлення себе як учасника творчої педагогічної взаємодії; розуміння сутності та значення педагогічної творчості в освітньому процесі; усвідомлення себе як творчої особистості, здатної до нестандартних рішень.

Наголосимо, що творчість є важливою складовою освітнього процесу, показником високого рівня педагогічної майстерності і проявляється у різних видах діяльності викладача: навчальній, методичній, виховній, науково-дослідницькій. Саме тому у педагогічній творчості важливою є пізнавальна активність викладача. Крім того педагогічна творчість характеризується динамічністю, адже реалізується на всіх етапах професійної діяльності: на етапі цілепокладання, планування й підготовки до занять, під час реалізації проекту заняття, внесення коректив у педагогічну діяльність відповідно до педагогічної ситуації та одержаних результатів.

Висновки. Таким чином, з'ясовано, що педагогічна творчість виступає перш за все як процес оригінального та успішного розв'язання викладачем освітніх завдань, збагачення теорії та практики виховання й навчання. Особливості педагогічної творчості полягають у активності всіх учасників освітнього процесу, творчому збагаченні учасників педагогічної взаємодії; конструктивній взаємодії й обміні життєвим досвідом, знаннями з подальшою можливістю самореалізації особистості; багатоваріантності й альтернативності у вирішенні освітніх завдань; створенні ситуації успіху, задоволенні освітнім процесом всіх його учасників; спрямованості на розвиток особистості здобувача вищої освіти як активного учасника творчого процесу. Результатом педагогічної творчості можуть виступати нові навчальні технології, оригінальні виховні ідеї, форми і методи викладання і виховання, нестандартні підходи в управлінні освітнім процесом, що забезпечують творчий розвиток вихованців. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні теорій та концепцій творчої діяльності та обґрунтуванні методики організації творчої діяльності учасників педагогічної взаємодії.

Література:

1. Антонова О.Є. Педагогічна креативність у структурі педагогічної обдарованості вчителя / О.Є. Антонова // Нові технології навчання. – 2011. – № 69. – С. 11–17.
2. Антонова О.Є. Технологія розвитку творчої особистості майбутнього педагога у процесі викладання педагогічних дисциплін / О.Є. Антонова // Социальные технологии: Актуальные вопросы теории и практики: Международный Межвузовский сборник научных работ. – 2005. – № 28. – С. 13–22.

3. Гончарук М. Психолого-педагогічні аспекти визначення педагогічної творчості учителя / М. Гончарук, С. Комісарова, Т. Яценюк // Освіта регіону. Політологія. Психологія. Комунікації. – 2008. – № 1-2. – С. 118.
4. Губенко О.В. Феномен інтуїції та інтелектуальної творчості / О.В. Губенко // Практична психологія та соціальна робота. – 1999. – № 7. – С. 10–14.
5. Дорфман Л.Я. Основные направления исследований креативности в науке и искусстве / Л.Я. Дорфман, Г.В. Ковалева // Вопросы психологии. – 1999. – № 2. – С. 101–106.
6. Лузина Л.М. Формирование творческой индивидуальности учителя в педагогическом вузе / Л.М. Лузина. – Ташкент : ФАН, 1986. – 95 с.
7. Лупак Н. Педагогічна творчість як наукова (фахова) проблема / Н. Лупак // Молодь і ринок. – 2014. – № 7. – С. 37–41.
8. Педагогічна творчість, майстерність, професіоналізм у системі підготовки освітянських кадрів: здобутки, пошуки, перспективи : монографія / Н.В. Гузій. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. – 427 с.
9. Педагогічна творчість: методологія, теорія, технології: монографія / В.П. Андрущенко, С.О. Сисоєва, Н.В. Гузій. – К. : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2005. – 183 с.
10. Туриніна О. Л. Психологія творчості / О.Л. Туриніна. – К. : МАУП, 2007. – 160 с.

References

1. Andrushenko, V. P., Sysoieva, S. O., & Huzii, N. V. (2005). *Pedahohichna tvorchist: metodolohiia, teoriia, tekhnolohii* [Pedagogical creativity: methodology, theory, technologies]. Kyiv: Vyd-vo NPU im. M. P. Drahomanova [in Ukrainian].
2. Antonova, O. Ye. (2005). *Tekhnolohiia rozvytku tvorchoi osobystosti maibutnoho pedahoha u protsesi vykladannia pedahohichnykh dystsyplin* [A technology of developing future teacher's creative personality through teaching pedagogical courses]. *Sotsialnye tekhnologii: Aktualnye voprosy teorii i praktiki: Mezhdunarodnyi Mezhvuzovskiy sbornik nauchnykh robot – Social Technologies: Topical Issues of Theory and Practice: International Inter-University Collection of Scientific Papers*, 28, 13–22 [in Ukrainian].
3. Antonova, O. Ye. (2011). *Pedahohichna kreatyvnist u strukturi pedahohichnoi obdarovanosti vchytelia* [Pedagogical creativity in the structure of teacher's pedagogical talent]. *Novi tekhnolohii navchannia – New Teaching Technologies*, 69, 11–17 [in Ukrainian].
4. Dorfman, L. Ya., & Kovaleva, H. V. (1999). *Osnovnye napravleniya issledovaniy kreativnosti v nauke i iskusstve* [The main areas of research on creativity in science and art]. *Voprosy psikhologii – Issues of Psychology*, 2, 101–106 [in Russian].
5. Honcharuk, M., Komisarova, S., & Yatseniuk, T. (2008). *Psykhologo-pedahohichni aspekty vyznachennia pedahohichnoi tvorchosti uchytelia* [Psycho-pedagogical aspects of revealing pedagogical creativity in teachers]. *Osvita rehionu. Politolohiia. Psykholohiia. Komunikatsii – Education in the Region. Political Science. Psychology. Communications*, 1-2, 118 [in Ukrainian].
6. Hubenko, O. V. (1999). *Fenomen intuitsii ta intelektualnoi tvorchosti* [The phenomenon of intuition and intellectual creativity]. *Praktychna psykholohiia ta sotsialna robota – Practical Psychology and Social Work*, 7, 10–14 [in Ukrainian].
7. Huzii, N. V. (2015). *Pedahohichna tvorchist, maisternist, profesionalizm u systemi pidhotovky osvitianskykh kadriv: zdobutky, poshuky, perspektyvy* [Pedagogical creativity, skills, professionalism in the system of teacher training: achievements, pursuits, prospects]. Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova [in Ukrainian].
8. Lupak, N. (2014). *Pedahohichna tvorchist yak naukova (fakhova) problema* [Pedagogical creativity as a scientific (professional) problem]. *Molod i rynok – Youth and Market*, 7, 37–41 [in Ukrainian].

9. Luzyna, L. M. (1986). *Formirovanie tvorcheskoi individualnosti uchytelia v pedagogicheskom vuze [Shaping teachers' creative individuality in pedagogical universities]*. Tashkent: FAN [in Russian].
10. Turynina, O. L. (2007). *Psykhologhiia tvorchosti [The psychology of creativity]*. Kyiv: MAUP [in Ukrainian].